

Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-014 назди
Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон
(Суроға: кӯчаи Нахимов 64/14, Душанбе,
Тоҷикистон, 734067, Почтаи электронӣ: www.tgfeu.tj)

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси «Молия», дотсент
Амонова Дилором Абдувахидовна ба диссертатсияи Наботзода Парниён
Чумъахон дар мавзӯи «Ҷанбаҳои молиявии истифодаи механизми
шарикӣ давлат ва бахши хусусӣ дар соҳаи иҷтимоӣ», ки барои
дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи
ихтисоси 6D050900 – Молия (6D050901 -Молия, муомилоти пулӣ ва
қарз)

**1. Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз
рӯи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст**

Мазмуну мундариҷаи диссертатсияи Наботзода Парниён Чумъахон ба
бандҳои зерини Шиносномаи ихтисосҳои Комиссияи олии аттестатсионии
назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон (бо қарори Раёсати Комиссияи олии
аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25 майи соли
2023 таҳти № 6 тасдиқ шудааст) аз рӯи ихтисоси 6D050900 – Молия
(6D050900 -Молия, муомилоти пулӣ ва қарз): Қисми 1. Молия, бандҳои:

1.3. Назария ва методологияи таъсири низоми молиявӣ ба натиҷаҳои
рушди иҷтимоию иқтисодӣ;

1.6. Ҷанбаҳои ниҳодии низоми молиявӣ;

1.7. Ҷанбаҳои инфрасохтори низоми молиявӣ;

2.29. Самаранокии низоми хизматрасониҳои иҷтимоӣ;

3.6. Молияи соҳаҳо;

3.7. Молияи субъектҳои шаклҳои гуногуни моликият, мувофиқат
мекунад.

2. Мубрам будани мавзӯи диссертатсия

Дар шароити муосири рушди иқтисодӣ, таъминоти вазифаҳои
иҷтимоии давлат ва оптимизатсияи хароҷоти буҷетӣ аз ҷумлаи масъалаҳои

стратегӣ ба шумор мераванд. Муаллифи тадқиқот ба як мавзӯи муҳим ва мубрам — ҷанбаҳои молиявии механизми шарикӣ давлат ва бахши хусусӣ (ШДБХ/ШДВБХ) дар соҳаи иҷтимоӣ таваҷҷуҳ зоҳир кардааст. Коркарди механизмҳои самараноки ҷалби сармояи хусусӣ ба инфрасохтори иҷтимоӣ дар пасманзари татбиқи Ҳадафҳои Рушди Устувор (СМР) барои Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳамияти баланд дорад.

Дар натиҷаи омӯзиши кор ва нуктаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшуда, дастовардҳои зерини илмӣ муаллифро метавон қайд кард:

- **Асосноккунии назариявӣ ва концепсияи муаллифӣ:** Ҷузъи молиявии ШДБХ ҳамчун механизми иҷрои вазифаҳои иҷтимоии давлат аз ҷиҳати илмӣ комилан асоснок карда шудааст. Пешниҳоди концепсияи муаллифии ШДБХ ҳамчун *«муҳаррики пешбарандаи соҳаи иҷтимоӣ дар шароити муосир»* нишонаи дидгоҳи амиқи илмӣ муаллиф аст. Ин равиш имкон медиҳад, ки сифати зиндагии аҳоли бо хароҷоти ҳадди ақал аз буҷети давлатӣ баланд бардошта шавад.

- **Тадқиқоти ҳамачонибаи методологӣ ва таҳлили SWOT:** Муаллиф асосҳои назариявӣ ва методологии маблағгузори инфрасохтори соҳаи иҷтимоиро мукамал гардонид, монеаҳои асосӣ ва омилҳои таъсиррасонро ошкор намудааст. Гузаронидани таҳлили SWOT ҷиҳати арзёбии ҳолати кунунии маблағгузори ШДБХ ба тадқиқот хислати амиқи амалӣ (практикӣ) бахшидааст.

- **Истифодаи таҷрибаи пешқадами хориҷӣ:** Дар кор имкониятҳои татбиқи таҷрибаи ғании давлатҳои Иттиҳоди Аврупо, ИМА ва Федератсияи Россия ба таври муфассал омӯхта ва тавсия дода шудаанд. Муаллиф исбот кардааст, ки ин таҷрибаҳо метавонанд самаранокии идоракунии давлатиро дар лоиҳаҳои иҷтимоӣ ба таври назаррас баланд бардоранд.

- **Механизми инноватсионии маблағгузорӣ ва ҳисобҳои иқтисодӣ:** Таҳия ва муаррифии механизми инноватсионии маблағгузори ШДБХ дар соҳаи иҷтимоӣ аз ҷиҳати асосӣ кор аст. Муҳимтар аз ҳама, муаллиф таъсири иҷтимоӣ иқтисодии истифодаи ин механизмро маҳз дар шароити

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳисоб карда, пешниҳод намудааст, ки ин қисмат арзиши амалий корро дучанд мекунад.

Таҷрибаи пешқадами ҷаҳонӣ собит месозад, ки дар баробари муассисаҳои давлатии соҳаи хизматрасонии иҷтимоӣ, ҷалби ширкатҳои хусусӣ ва соҳибкорони инфиродӣ ба ин раванд зарур мебошад. Аз ин рӯ, омӯзиш, арзёбӣ ва муайян намудани самтҳои афзалиятноки механизми шарикӣ давлат ва бахши хусусӣ (ШДБХ), бахусус ҷанбаҳои молиявии он, ҷиҳати баланд бардоштани сатҳу сифати зиндагии аҳолии ҷумҳурӣ мубрамияти баланд касб мекунад.

Дар шароити муосир, ки иқтисодиёти кишварҳои дар марҳалаи гузариш қарордошта таҳти таъсири фишору таҳдидҳои беруна ва вазъияти мураккаби геополитикии ҷаҳон қарор дорад, рушди институти ШДБХ ҳамчун механизми самарабахши танзими сохторӣ арзёбӣ мегардад. Гузашта аз ин, тамоюли гузариш ба иқтисодиёти саноатӣ-инноватсионӣ ва ҷорӣ шудани технологияҳои иттилоотӣ, зарурати ҳамкорӣҳои ҳамҷонибаи соҳавиро тақозо менамояд.

Аз ин рӯ, таҳқиқоти илмӣ оид ба ҳалли мушкилоти иҷтимоии ҷомеа дар заминаи ШДБХ ва таҳлили амиқи ҷанбаҳои молиявии он, метавонад ба муайян кардани афзалиятҳои сиёсати иҷтимоии давлат ва ноил шудан ба ҳадафҳои стратегии кишвар мусоидат кунад.

3. Дарачаи наwgонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуктаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд

Эътимодноки ва асоснокии муқаррарот, хулосаҳо ва пешниҳодҳои дар диссертатсия баёнгардида, ба таҳқиқоти принципҳои бунёдии назарияи иқтисодии муосир, асарҳои олимони ватанӣ ва хориҷӣ оид ба масъалаҳои мубрами молия, соҳаи иҷтимоӣ, дастгирии давлатӣ ва ШДБХ ва механизмҳои татбиқи он асос ёфтааст.

Таҳлили диссертатсияи тақризшаванда нишон дод, ки натиҷаҳое, ки дар он пешниҳод шудаанд, дорои унсурҳои наwgонии илмӣ мебошанд:

Навгони илмий тадқиқот дар масъалагузорӣ ва ҳалли вазифаҳои мушаххаси марбут ба маблағгузорию механизмҳои шарикӣ давлатӣ-хусусӣ (ШДБХ) дар соҳаи иҷтимоӣ ва муайян намудани самтҳои ташаккули ин соҳа дар шароити бозори рақобатпазир зоҳир мегардад.

Ба ҳимоя натиҷаҳои зерини назариявӣ, методологӣ, методӣ ва амалии диссертатсия, ки дорои навоариҳои илмӣ мебошанд, пешниҳод карда шудааст:

✓ Дар асоси омӯзиши паҳлуҳои назариявӣ илмӣ асарҳои муҳаққиқон, мазмуни концептуалии мафҳуми «шарикӣ давлат ва бахши хусусӣ» (ШДБХ) маънидод ва аниқ карда шудааст. Исбот гардидааст, ки ШДБХ дар таъъамӣ бо раванди ислоҳоти сохторӣ, дар пешбурди сиёсати муносири Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба дастгирии давлатии соҳаи иҷтимоӣ нақши муассир дорад. Ҳамзамон, заминаҳои назариявӣ методологияи рушди инфрасохтори соҳаи иҷтимоӣ дар шароити татбиқи «Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030» муайян гардида, самаранокии истифодаи механизми ШДБХ дар ин самт асоснок карда шудааст.

✓ Хусусиятҳои хоси шарикӣ давлат ва бахши хусусӣ (ШДБХ) дар соҳаи хизматрасониҳои иҷтимоӣ таҳқиқ гардида, муносибатҳои мутақобилаи шарикон аз нигоҳи нави сохтори ҳуқуқию иқтисодӣ ва бо таваҷҷуҳи хос ба мушкилоти рушди ин механизм дар шароити иқтисодиёти инноватсионӣ омӯхта шудааст. Вазъи кунунии соҳаи хизматрасониҳои иҷтимоӣ мавриди таҳлилу арзёбӣ қарор гирифта, мушкилоту монеаҳои калидӣ ва омилҳои таъсиргузор ба рушди он муайян карда шудаанд. Ҳамзамон, самаранокии лоиҳаҳои ШДБХ дар ин самт арзёбӣ гардида, бартариятҳо, заифҳо, имкониятҳо ва таҳдидҳои ин раванд дар асоси методологияи SWOT-таҳлил мушаххас сохта шудааст.

✓ Таҷрибаи байналмилалӣ рушди ШДБХ дар кишварҳои Аврупо, ИМА ва Федератсияи Русия мавриди омӯзиши муқоисавӣ қарор гирифта, хусусиятҳо ва унсурҳои калидии он, ки барои давлатҳои рӯ ба инкишоф

қобили татбиқ мебошанд, муайян карда шудаанд. Инчунин, муҳити институтсионалии шарикии давлат ва бахши хусусӣ дар соҳаи хизматрасониҳои иҷтимоӣ таҳлил гардида, ба масъалаҳои таҳкими иқтисодии институтсионалии кишвар дар доираи «Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030» ва баланд бардоштани самаранокии низоми идоракунии давлатӣ диққати махсус зоҳир шудааст.

✓ Қонуниятҳои ҳамкориҳои мутақобилаи давлат ва бахши хусусӣ дар заминаи татбиқи навоариҳо (инноватсияҳо) дар соҳаи хизматрасонии иҷтимоӣ муайян карда шудаанд. Дар ин замина, самтҳои афзалиятноки такмили хизматрасониҳои иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон асоснок ва таҳия гардидаанд, ки унсурҳои зеринро фаро мегиранд:

- муайянсозии заминаҳои концептуалии рушди соҳаи хизматрасониҳои иҷтимоӣ: ошкор намудани асосҳои сохторӣ ва молиявӣ, ки устувори соҳаро дар шароити муосир таъмин менамоянд;

- мушаххассозии механизми таъсири бевоситаи хизматрасониҳои иҷтимоӣ ба сифати зиндагии аҳоли: нишон додани робитаи мутақобилаи сатҳи некуаҳволӣ бо дастрасии хизматрасониҳои муосир;

- ошкор намудани тамоюлҳои афзалиятноки пешрафти соҳа дар шароити трансформатсияи иқтисодӣ: муайян кардани самтҳои асосии рушди хизматрасониҳо ва мутақобилшавии онҳо ба талаботи бозор;

- арзёбии ҳамаҷонибаи таъсири технологияҳои иттилоотӣ коммуникатсионӣ: таҳлили нақши рақамисозӣ дар баланд бардоштани сифат ва суръати пешниҳоди хизматрасониҳо ба аҳоли;

- асосноккунии равишҳои рушди хизматрасониҳои электронӣ ва шабакавӣ дар доираи ШДБХ: таҳияи моделҳои муосири ҳамкориҳои платформаии давлат ва бахши хусусӣ.

4. Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда

Мақсади асосии таҳқиқот аз коркарди асосҳои назариявӣ методӣ ва тавсияҳо ҷиҳати такмили ҷанбаҳои молиявӣ истифодаи механизми

шарикии давлат ва бахши хусусӣ дар соҳаи иҷтимоӣ иборат аст, ки он дар таъмини рушди стратегияи иқтисоди миллӣ таъсиргузор мебошад.

Аз ин ҷост, ки муаллиф барои ҳалли ҳадафи мазкур ва вазифаҳои дар диссертатсия гузошташуда, усулҳои гуногуни таҳқиқоти илмӣ, ба монанди усули системавӣ таркибӣ, сабабу натиҷа, абстрактсияи илмӣ, таҳлил ва синтез, индуксия ва дедуксия, усули омӯзиши омилҳо, экспертиро таҳлилӣ, иқтисодию риёзӣ, иҷтимоӣ, алоқамандии хусусиятҳои микдорию сифатӣ ва ғайраро истифода кардааст, ки асоснокӣ ва мӯътамад будани хулосаю натиҷаҳои таҳқиқотро таъмин намудаанд.

5. Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо

Аҳамияти амалии натиҷаҳои таҳқиқот дар имкони истифодаи онҳо ҳангоми сохторбандии ҷанбаҳои молиявии ШДБХ дар соҳаҳои калидии бахши иҷтимоӣ, аз ҷумла маориф, тандурустӣ, фарҳанг ва варзиши ҷумҳурӣ зоҳир мегардад. Хулосаву пешниҳодҳои таҳиянамудаи муаллиф метавонанд ҳамчун заминаи методӣ ҷиҳати арзёбии объективӣ дақиқи самаранокии механизмҳои шарикии давлат ва бахши хусусӣ дар шароити кунунии трансформатсияи иқтисодӣ хидмат намоянд.

Аҳамияти илмӣ тадқиқот аз татбиқи муқаррароти назариявии пешниҳодшуда, тавсияҳои методӣ ва равишҳои амалии марбут ба такмили низоми маблағгузории механизми ШДБХ дар соҳаи иҷтимоӣ иборат мебошад.

Аҳамияти амалии натиҷаҳои бадастомада дар он зоҳир мегардад, ки муқаррарот ва хулосаҳои илмӣ рисолаи заминаи назариявӣ методологии таҳияи тавсияҳои амалиро ҷиҳати такмили механизми молиявии шарикии давлат ва бахши хусусӣ (ШДБХ) дар соҳаи иҷтимоӣ фароҳам меоранд.

Аҳамияти иқтисодии тадқиқот аз он иборат аст, ки натиҷаҳои бадастомада метавонанд ҳамчун заминаи методӣ барои таҳқиқоти ояндаи соҳаи маблағгузории лоиҳаҳои ШДБХ хидмат намуда, ҳамчун омили тақонбахши рушди иқтисоди муосири ҷумҳурӣ истифода шаванд.

Аҳамияти иҷтимоии натиҷаҳои рисола дар он зоҳир мешавад, ки хулосаҳои илман асоснокшудаи муаллиф ба ҳалли мушкилоти мавҷуда, таъмини рушди устувори соҳаи иҷтимоӣ ва баланд бардоштани рақобатпазирии бозори хизматрасониҳо равона гардидаанд.

Муаллиф асосҳои назариявӣю методи маблағгузорию ҳамкорию бахшҳои давлатию хусусӣ ва механизми молиявӣю пешниҳоди хизматрасониҳои иҷтимоиро мавриди таҳқиқи амиқ қарор додааст. Дар рисола шаклҳо ва моделҳои калидии маблағгузорию шарикӣ, инчунин имкониятҳои татбиқи таҷрибаи пешқадами хориҷӣ мустақилона баррасӣ шудаанд. Дар ин замина, тадқиқотгар ҷиҳати муайян намудани самтҳои афзалиятноки маблағгузорию хизматрасониҳои иҷтимоӣ ва такмили механизми ШДБХ дар ин соҳа хулосаву тавсияҳои илман асоснок пешниҳод намудааст.

Сохтори кори диссертатсионӣ гузориши мақсаду вазифа, натиҷагирӣ ва мантикии алоқамандии онҳо тасдиқ мекунад, ки муаллиф масъалаҳои гузошташударо амиқ дарк намуда, ҷанбаҳои молиявӣю истифодаи механизми шарикӣю давлат ва бахши хусусӣ дар соҳаи иҷтимоиро илман асоснок намояд.

Сохтори кори диссертатсионӣ аз номгӯи ихтисораҳо, муқаддима, се боб, хулосаю пешниҳодот ва рӯйхати адабиёт иборат буда, мухтавои асосии таҳқиқот дар 174 саҳифаи ҷопӣ оварда шудааст, ки он дар маҷмӯъ аз 24 ҷадвал, 3 диаграмма ва 21 расмро дар бар мегирад. Рӯйхати адабиёт аз 186 номгӯӣ иборат аст.

Бояд зикр намуд, ки дар муқаддима мубрамию мавзуи диссертатсия, дараҷаи таҳқиқи мавзуи илмӣ, робитаи таҳқиқот бо барнома ва мавзӯҳои илмӣ асоснок карда шуда, мақсад, вазифаҳо, объекту предмет, фарзияи таҳқиқот муайян гардидаанд, наwgонии илмӣю таҳқиқот, нуктаҳои ба ҷимоя пешниҳодшаванда, аҳамияти назариявӣю амалии таҳқиқот, интишорот аз рӯйи мавзуи диссертатсия, ҳамчунин сохтор ва ҳаҷми диссертатсия нишон дода шудааст.

Дар боби аввали диссертатсия, ки «Асосҳои концептуалии маблағгузори равандҳои шарикӣ давлат ва бахши хусусӣ дар соҳаи иҷтимоӣ» унвон дорад, заминаҳои назариявӣю методологии маблағгузори ҳамкориҳои сохторҳои давлатию хусусӣ дар бахши иҷтимоӣ мавриди тадқиқ қарор гирифтаанд. Муаллиф механизми молиявӣ пешниҳоди хизматрасониҳои иҷтимоиро дар шароити кунунии иқтисодӣ таҳлил намуда, шаклҳо ва моделҳои калидии маблағгузори ШДБХ-ро дар ин самт ҳамаҷониба асоснок кардааст (саҳ. 14-56).

Ба ақидаи муаллиф, дар шароити нави хоҷагидорӣ тақмил додани заминаҳои институтсионалии рушд тавассути ниҳодҳои давлатӣ имкон медиҳад, ки фазои иқтисодии кишвар беҳтар гардад. Ин раванд ба суръатбахшии рушди иқтисодӣ, баланд бардоштани самаранокии абзорҳои буҷетӣ, мутобиқсозии соҳаи илму маориф ба талаботи бозор ва коҳиш додани хароҷоти амалисозии лоиҳаҳои зерсохторӣ мусоидат менамояд.

Ҳамзамон, муҳаққиқ бар он ақида аст, ки чунин ҳамкорӣ (ШДБХ) болоравии сифат ва дастрасии зерсохтори иҷтимоию иқтисодӣ, сармоя, технология ва қувваи кориро таъмин месозад. Гузашта аз ин, механизми мазкур ба рушди робитаҳои кооперативӣ, таҳкими иқтисодӣ содиротӣ ва ҷалби васеи сармоягузориҳои хориҷӣ заминаи мусоид фароҳам меорад.

Муаллиф дуруст қайд менамояд, ки имрӯзҳо ду тамоюл дар фаъолияти ҳамкориҳои давлат ва бахши хусусӣ ба таври васеъ истифода карда мешавад. Аз як тараф, ҳамкориҳои давлат ва бахши хусусӣ маблағгузориҳои буҷетро кам мегардонад ва аз тарафи дигар, миқдори лоиҳаҳое, ки аз ҳисоби сармояи хусусӣ дар шароити ҳамкориҳои бахшҳои давлативу хусусӣ маблағгузорӣ мешаванд, бемайлон меафзояд (саҳ. 17).

Дар диссертатсия зикр шудааст, ки вобаста ба баррасӣ ва арзёбии масъала дар ҳама шароит ва ҳолат ҳимоя ва баланд бардоштани манфиати субъектҳо дар сатҳи давлат масъалаи меҳварӣ мебошад. Зеро дар ҳама ҳолат ва шароит вазифаи асосии давлат фароҳам овардани шароити созгор ва ҳимояи манфиати аҳолии он мебошад. Ва гуфтан зарур аст, ки дар татбиқи ин

ҳадафи худ давлат аз имкониятҳои иқтисодӣ ва дигар имкониятҳое, ки тавасути додани онҳо ба дигарон як қатор имкониятҳои нави хубро ба миён меоварад(сах.25).

Нуктаи назари муаллиф боиси зикр аст, ки яке аз амсилаҳои асосии заиф рушд кардани бахши хусусӣ дар ҳама арсаҳои фаъолият ин норасоии захираҳои молиявӣ қарзӣ ва дигар имкониятҳои захиракунӣ ташкил медиҳад, ки ба костагии буҷети оилаҳо ва дар маҷмӯъ буҷети давлат пайванд мегирад. Дар ниҳояти кор таъсири ин мушкилот ба натиҷа ва паст шудани сифати хизматрасониҳо, ҳамчунин коҳишёбии ҳаҷми он замина мегузорад. Ин мушкилотро танҳо бо роҳи тақвият бахшидани ШДБХ метавон ҳаллу фасл намуд(сах.27).

Дар диссертатсия асоснок карда шудааст, ки ШДБХ ҳамчун институти дорои аҳамияти муҳимми иҷтимоӣ, бояд хусусияти маҷмӯӣ дошта бошад. Ин механизм ба ҷалби захираҳои иловагӣ ба иқтисодиёт, идораи самарабахши хавфҳои таҷаммуёфта ва муштарак тавассути ниҳодҳои давлатӣ, инчунин ҳавасмандгардонии соҳибкорон ҷиҳати беҳтар намудани вазъи иҷтимоии кишвар нигаронида шудааст. Таҷрибаи байналмилалӣ собит месозад, ки татбиқи лоиҳаҳо дар доираи шарикии давлат ва бахши хусусӣ имкон медиҳад, ки маблағҳои буҷети давлатӣ ба таври назаррас сарфа карда шаванд (сах. 44).

Муаллиф таъкид менамояд, ки таҷрибаи байналмилалии даҳсолаҳои охир ҷиҳати беҳтарсозии фазои иҷтимоӣ иқтисодӣ собит сохт, ки роҳандозии самарабахши равандҳои ҳамгироии давлат ва бахши хусусӣ дар заминаи дастгирии мутақобила барои расидан ба ҳадафҳои созандаи ҷомеа омили калидӣ маҳсуб меёбад. Ин низоми ҳамкорӣ имкон медиҳад, ки сифати хизматрасониҳои иҷтимоӣ ба таври рӯзафзун баланд бардошта шавад.

Боби дуюми диссертатсия «Таҳлили маблағгузориҳои ҳамкориҳои давлат ва бахши хусусӣ дар соҳаи иҷтимоӣ дар замони муосир» ном дошта, дар он механизми молиявии шарикии давлат ва бахши хусусӣ (ШДБХ), ҷанбаҳои молиявии хизматрасониҳои иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва

имкониятҳои татбиқи таҷрибаи хориҷии маблағгузорӣ дар ин самт мавриди таҳқиқи муфасссал қарор гирифтаанд (сах. 57-104).

Ба ақидаи муаллиф, ҳамкориҳои сохторҳои давлатию хусусӣ ҳамчун механизми махсус ва ниҳоди муҳими иҷтимоию иқтисодӣ дар шароити кунунӣ амал менамояд. Нишон дода шудааст, ки дар Тоҷикистон ҷиҳати беҳтар намудани ҳифзи иҷтимоии аҳоли, моделҳои ҳамкориҳои бахшҳои давлатию хусусӣ бо дарназардошти риояи меъёрҳои мувофиқ давра ба давра татбиқ мегарданд (сах. 57).

Собит карда шудааст, ки соҳаи маориф дар баланд бардоштани сатҳи некуаҳволии сокинони кишвар нақши калидӣ дорад. Аз ин рӯ, дар рисола таҳлили омории шумораи омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ ҳамчун унсури муҳимми таҳқиқоти соҳавӣ зарур шумурда шудааст.

Муаллиф зикр менамояд, ки соҳаҳои иҷтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон он қадар рушд накардааст ва яке аз роҳҳои рушди он ин шарикӣ бахшҳои давлатӣ ва хусусӣ ба ҳисоб меравад. Ба ҳамин хотир, вазъи муносири соҳаи иҷтимоӣ ва иқтисоди мавриди таҳлил қарор медиҳем. Дар ҷадвали 2.1 нишондиҳандаҳои асосии иқтисодию иҷтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди таҳлил қарор дода шудааст.

Таҳлили нишондиҳандаҳои асосии иқтисодӣ-иҷтимоӣ нишон медиҳад, ки ММД бо нархҳои ҷорӣ вобаста ба солҳои таҳлилшаванда хело ҳам назаррас мебошад. Масалан, ин нишондиҳанда дар соли 2015 ба 48408,7 млн. сомонӣ баробар буд, ки дар соли 2022 ба 115,7 млрд. сомонӣ омада расидааст. Таносуби фарқияти солҳои таҳлилшаванда ба 2,4 маротиба баланд гардидааст. Нишондиҳандаи дигаре, ки мавриди таҳлил қарор гирифт, ин ММД ба ҳар сари аҳоли мебошад. Дар соли 2015 ММД ба ҳар сари аҳоли 5727,8 сомони ро ташкил медод, ки дар соли 2022 ба 11791,3 сомонӣ омада расид, ё ин ки ба 2 маротиба баланд шудааст (сах. 58).

Вобаста ба ҳамаи ин муаллиф иброз доштааст, ки тибқи адабиётҳои илмӣ ШДВБХ-ро ҳамчун воситаи муҳими ҳалли мушкилоти иқтисодӣ-

иҷтимоӣ ба ҳисоб меравад, истифодаи онро барои рушди баҳши давлатӣ ва хусусӣ маънидод менамоянд.

Таҳқиқотҳои анҷомдодаи диссертант нишон медиҳанд, ки дар масоили тақвияти шарикӣ давлат ва баҳши хусусӣ механизми ҷалби сармоягузори хусусӣ ба бунёди иншооти инфрасохтори иҷтимоӣ, таъмини идоракунии самараноки амволи давлатӣ, инчунин баланд бардоштани сифати хизматрасонии аз ҷиҳати иҷтимоӣ аҳамиятнок меҳвари асосии он мебошад. Моҳияти ШДВБХ аз он иборат аст, ки захираҳои моддӣ ва ғайримоддӣ давлат ва тижорати хусусиро дар заминаи дарозмуддат ва ба ҳамдигар ғоидаовар барои фароҳам овардани имтиёзҳои иҷтимоӣ ва манфиати давлатро ба он ҳамчун механизми муассири татбиқи сиёсати давлатии иҷтимоии давлатӣ муайян мекунад(сах.77).

Муаллиф хеле ба маврид зикр менамояд, ки давлат бояд захираҳои маҳдуди худро барои рушди инфрасохтори хизматрасонии иҷтимоӣ самаранок харҷ намояд. Беҳтарин роҳи рушди босамари инфрасохтори хизматрасонии иҷтимоӣ шарикӣ давлат ва баҳши хусусӣ мебошад. Самти бомувафакӣ рушд намудани сармоягузори хизматрасонии иҷтимоӣ аз ҳиссаи сармоягузори баҳши хусусӣ ба соҳаи иҷтимоии давлатӣ вобастагӣ дорад. Аз ҳамин лиҳоз, давлат ҳама воситаҳои ҳавасмандгардониро истифода намуда, рақобати солимро дар ташкил ва тақсими лоиҳаҳои иҷтимоӣ ба роҳ монад. Маҳз рақобати солим дар раванди баланд бардоштани сифати хизматрасонии иҷтимоӣ ба аҳоли нақши беназир расонад(сах.94).

Таҳлили таҷрибаи бист соли охири Ҷумҳурии Тоҷикистон гувоҳӣ медиҳад, ки механизми ШДВБХ ҳамчун абзори самарабахши сафарбарсозии сармояи иловагӣ ва беҳтар намудани нишондиҳандаҳои макроиқтисодӣ хидмат мекунад. Муайян карда шудааст, ки миқёс, усулҳо ва форматҳои роҳандозии ин шарикӣ дар кишвар таҳти таъсири мутақобилаи маҷмӯи омилҳои иқтисодӣ, сохторӣ ва институтсионалӣ қарор доранд (сах. 103).

Мазмуну мухтавои боби сеюми рисола, ки «Самтҳои асосии маблағгузори хизматрасониҳои иҷтимоӣ дар Тоҷикистон» унвон дорад, ба

асосноккунии илмии дурнамои рушди мухити институтсионалию молиявӣ ва роҳҳои сармоягузори фаъолияти инноватсионӣ нигаронида шудааст. Ҳамзамон, дар ин қисми кор самтҳои афзалиятноки такмили механизми молиявии шарикии давлат ва бахши хусусӣ (ШДБХ) дар соҳаи иҷтимоӣ ҳамаҷониба муайян ва низомбандӣ карда шудаанд (саҳ. 105-145).

Муаллифи диссертатсия ба он ақида устувор аст, ки мақсади асосии шарикии давлат ба бахши хусусӣ натиҷаи самарабахши лоиҳаҳои сармоягузори бо ҷалби захираҳои дохилӣ, инчунин таҷрибаи соҳибкорӣ дар кишвар мебошад. Вобаста ба баррасии маълумотҳои дар боло овардашуда ибраз доштан зарур аст, ки масоили мубрами самти иҷтимоиро, ки он зиндагии шоистаи аҳолиро инъикос менамояд, бар он далолат менамояд, ки ҳамаи ин чараёнҳо манфиати давлат буда дар навбати худ он кӯшиш менамояд, ки дар татбиқи ин масъала тавассути барнома ва стратегияҳои муайян дахлдор мусоидат намояд (саҳ. 109).

Ёдовар шудан ба маврид аст, ки дар масъалаи фароҳам овардани шароити хуби зиндагии аҳоли аз ҷумла хизматрасонии нақлиётӣ, таъминоти босифат ва саривактии обу барқ, таъмир ва сифати роҳҳо, бунёди нақбу пулҳо ва шабакаҳои коммуникатсионӣ тавассути ШДВБХ, имкониятҳои пардохтпазирии табақаҳои гуногуни ҷамъият, инчунин меъёрҳои субсидияҳои давлатиро баназар гирифтани аз аҳамият ҳоли намебошад (саҳ. 114).

Дар шароити муосири хочагидорӣ, таҳия ва татбиқи самарабахши модели шарикии давлат ва бахши хусусӣ (ШДБХ) яке аз механизмҳои калидии рушди самтҳои афзалиятноки инноватсионӣ дар соҳаи хизматрасониҳои иҷтимоӣ махсуб меёбад. Бояд таъкид кард, ки айни замон маҳдудиятҳои молиявӣ монеаи асосии пешрафти иҷтимоию иқтисодӣ ва инноватсионии кишвар ба шумор мераванд. Дар чунин вазъият, роҳандозии механизми ШДБХ ҳамчун абзори муассири ҷалби сармоягузори дохилию хориҷӣ хидмат намуда, барои ташаккули сарчашмаҳои иловагии

маблағгузорӣ ва эҷоди муҳити устувори инноватсионӣ заминаи мусоид фароҳам меорад.

Ҳамин тариқ, муаллиф ҷонибдори чунин нуктаи назар аст, ки истифодаи модели ШДБХ дар соҳаи хизматрасонии иҷтимоӣ муҳимтарин воситаи инноватсионӣ ба ҳисоб рафта, татбиқи он дар шароити Тоҷикистон бо назардошти вазъи имрӯзаи иҷтимоии кишвар зарур арзёбӣ мегардад. Амалӣ гардонидани он пеш аз ҳама, дониш, малака ва сиёсати дурусти инноватсиониро дар самти мазкур тақозо менамояд(сах.131).

Дар идомаи таҳқиқот самтҳои тақмили механизми дастгирии давлатӣ ва танзими соҳаи иҷтимоӣ мушаххас карда шудаанд. Нишон дода шудааст, ки механизми мавҷуда ба шароити кунунии трансформатсияи иқтисодӣ ва талаботи бозор ниёз ба мутобиқсозӣ ва тақмил дорад. Аз ин рӯ, татбиқи амалии хулосаву тавсияҳои таҳиянамудаи муаллиф ҷиҳати баланд бардоштани самаранокии танзими давлатии соҳаи иҷтимоӣ мубрам ва зарур маҳсуб меёбад.

6.Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ

Тавре аз таҳлили маълумоти пешниҳодгардида бармеояд, муқаррарот ва натиҷаҳои асосии диссертатсия дар 22 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 12 мақолаи илмӣ дар нашрияҳои тақризшавандаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон (7 мақола дар алоҳидагӣ) ва 10 мақолаи илмӣ дар конференсияҳо нашр шудаанд, ки ба талаботи муқаррарнамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯй мебошад.

7. Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссия

Бояд қайд кард, ки автореферати диссертатсия мазмуну мундариҷаи асосии диссертатсияро инъикос менамояд. Диссертатсия ва автореферати он тибқи муқаррароти Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба расмият дароварда шудааст ва бо забони илмӣ дар сатҳи баланд иҷро шудааст.

8. Эроду тавсияҳо барои бехтар гардонидани сатҳи илмию назариявӣ ва амалии диссертатсия

Ба сифати эроду тавсияҳо ба диссертатсияи тақризшаванда чунин нуктаҳоро қайд кардан мумкин аст:

1. Дар сах.79. зикр шудааст, ки мушкилоти асосие, ки ба рушди шарикии давлатӣ ва бахши хусусӣ таъсир мерасонанд, таъсири институтсионалии он мебошад. Мухити институтсионалии шарикии бахшҳои давлативу хусусӣ ба татбиқ, пайдарҳамӣ ва танзими он таъсир мерасонад. Андешаҳои муаллиф дар ин хусус пурра тавзеҳ дода нашудааст.

2. Дар расми 3.4. (сах.113) концепсияи рушди низоми хизматрасонии иҷтимоӣ нишон дода шуда бошад ҳам, мухтавои асосии он тавзеҳ дода нашудааст?

3. Муаллиф механизмҳои шарикии давлат ва бахши хусусӣ нишон дода бошад ҳам (расми 3.7 ва 3.8), аммо сарчашмаи он возеҳ нест, аз муаллиф аст ё не?

4. Механизми ҳамкории мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ бо бахши хусусӣ дар асоси модели ШДБХ дар соҳаи хизматрасонии иҷтимоӣ дар сах. 138 таҳия карда шудааст. Ҳангоми шарҳи он андешаҳои муаллиф баҳсбарагез аст.

5. Ҳангоми натиҷагирӣ аз таҳқиқот муаллиф чунин нуктаи назар дорад, ки мушкилоти асосии сатҳи пасти татбиқи лоиҳаҳои ШДВБХ дар кишвари мо, дар муқоиса бо тамоюлҳои ҷаҳонӣ, на дар ҷанбаи иқтисодӣ, балки дар ҷанбаи ҳуқуқӣ аст (сах.138). Андешаҳоро бояд собит кард.

Аммо эроду тавсияҳои зикршуда ба сатҳи баланди илмию амалии таҳқиқоти мазкур таъсири манфӣ намерасонад ва метавонанд аз ҷониби муаллиф зимни таҳқиқоти минбаъда ба инобат гирифта шаванд.

9. Хулосаи чамъбасти оид ба диссертатсия

Пас аз баррасии диссертатсияи Наботзода Парниён Ҷумъахон дар мавзӯи «Ҷанбаҳои молиявии истифодаи механизми шарикии давлат ва бахши

хусусӣ дар соҳаи иҷтимоӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050900 – Молия (6D050901 - Молия, муомилоти пулӣ ва қарз) мо ба хулосае омадем, ки он аз ҷиҳати мазмуну мундариҷа ба талаботи бандҳои 32, 33, 34, 35 «Тартиби додани унвони илмӣ», ки аз 30 июни соли 2021, № 267, бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст, ҷавобгӯй мебошад ва муаллифи он сазовори дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050900 – Молия (6D050901 - Молия, муомилоти пулӣ ва қарз) мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Доктори фалсафа (PhD), дотсенти
кафедраи молия ва сугуртаи
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Амонова Д.А.

Суроға: 734025: ш. Душанбе, хиёбони Рудаки 17, ДМТ.
Тел.: 221-77-11, E-mail.info@tnu.tj

Имзои доктори фалсафа (PhD), дотсенти кафедраи молия ва сугуртаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон Амонова Д.А., - ро тасдиқ мекунам.

Сардори Раёсати кадрҳо
ва корҳои махсуси ДМТ

«___» _____ 2026 с.

Шодихонзода Э.Ш.